

«Beste» indarkeria politikoa eta Autokritika

**Jon-Mirena
Landa Gorostiza**

Giza Eskubide eta Botere
Publikoaren EHuko Unesco
Katedraren zuzendaria

Hasi bazara irakurtzen artikulua hau, ziurrenik, ulerterraza gertatu zaitzu «beste» hitzak duen esanahia.

Bai horixe: ez noa, ez, ETA desberdinek egindako aritzera. Eta ez da izango hortaz esateko ez dudalako, baizik eta aspaldi honetan indarkeria politikoa mota ezberdinen arteko tratamendu-asimetria handiagotu delako, hain zuzen ere, Estatu-biktimen kaltetan.

ETAren biktimak behar bezala tratatu gero, poztekoa behar du izan. Aurkekoak ez du kentzen, aitzitik, tristetza, ordea, behar duela izan, Estatuaren biktimak gizalegez tratatzen ez direnean. Giza eskubideen zatiezintasunak zera galdetzen du: giza eskubideen bortxaketa larri guztiak, guzti-guztiak, serio hartu eta justizia estandar parekideekin tratatu behar direla. Eta hori ez da gertatzen ari Estatuko biktimekin.

Estatuko biktimak ari naiz, funtzionario publikoek, autoritateek, edota haien estalduraz, pertsonak hil, lesionatu edo torturatu zituztelako. Zentzu hertsian hor giza eskubideen urraketa larriak gertatu dira eta horren aurrean egile indibidual jakin batzuek gain, Estatuak berak du erantzukizuna. Baina hemendik aurrera hasten dira arazoak. Nola jarri martxan justizia, polizia eta talde paramilitarrek gure Herrian egindakoak?

Lehenengo bide bat epaiketa penala izan liteke. Baina hura ez da erabili nahi izan. Hamarkadatan epaileek, fiskalek, auzi-medikuek, ofiziozko abokatuek, egunkari nagusiek, unibertsitateek, eta enparauak, alde batera begiratu zuten. Poliziek edo haien laguntzaileek hil, torturatu, lesionatu eta erasotu eta gero, ia dena estali egin zuten, eta horren kontrola egin behar zutenek ez zuten ia ezertxo ere egin, ez bazuten, besterik gabe, kontzientzia

osoz estali, begi aurretik pasatzen zena. Denboraren poderioz egin ezak bide penala itxi du: horri deitzen diote, batzuetan, amnistia; batzuetan preskribatzea; beste batzuetan «ez zen frogatu» edo «ez zen existitu»; aspaldi honetan, «polizia-abusua».

Bigarren bidea legeen bitartez saiatzen ari da. Besterik ezean, merezi duen bidea: objektiboki adabakia, bigarren mailakoa. Euskadin 12/2016 eta Nafarroan 16/2019 legeen bitartez gauzatzen ari da, eta ikusteko dago Memoria Demokratikoaren Lege-egitasmo berriaren bitartez ere antzeko zeozer egiterik dagoen. Legeotan jada justizia-estandarra jaitsi egin da: ez da erantzukizun indibidualik egongo, justizia penala albo batera utzita. Beraz, biktimen tratamendu parekidea, justua, errotik desagertzen da, izan ere bakarrik kalte konponketa eta egia, zatikakoa, ezarri ahaliko baitira. Gainera, legeok, berez mugatuak izan arren, bai Nafarroan bai Euskadin, oztopoz beterik daude. Bidean zangoz trabatzen diren biktimak ari dira jaitzirik. Alegia, legeen kontrako errekurtsoak tartekatuta dira eta tartekatuta, beraien eginkizuna geldituzko; espedienteak osatzeko informazioa ez da heltzen, ezkutaturik jarraitzen duelako, ilunpetik atera nahi ez delako. Askotan, herritar askoren ikuspegitik gainera, arrazoi-bide funtsatuz, ez du ematen, aipatu legeak aplikatzeko orduan «Herri»-politika baizik eta alderdikeria nagusitzen denik; ez du ematen bitarteko nahiko jartzen direnik; ez du ematen horren berri zabala herri-plazan benetan jarri nahi denik; ez du ematen, beraz, erabat serio eta lehenetsu gorenaz kudeatzen direnik.

Oztopoak oztopo, eta, gutxi batzuen borondate ona gorabehera, legeen emaitza objektiboki oso urria izaten ari da: ez daude biktima guztiak, horien oso ehuneko txikia baizik. Hain berandu iritsi ondoren eta konfiantza nahiko sortu ez denez gero, biktima gehienak ez dira hurbiltzen. Biktimak bidean galdu ditugu, biktimak hil zaizkigulako; biktimiek konfiantza galdu dutelako; biktimiek legeen zentzua eta zertarakoa ulertzen ez dutelako; biktimiek alderdien arteko ika-mikarako gaia izan nahi ez dutelako.

Hurbildutako biktimen kasuan kalte-konponketa xumea da eta egia oso zatikatua heltzen ari da, oso motel. Tantaka. Aipurka. Mila zatien puzzle amaigabea, desitxuratua. Eta, gainera, egia horren inguruan egon beharko lukeen estaldura politikoa bigarren mailako sentitzen da, nori erantzukizuna eskatu behar zaion desagerturik. Hau da: biktimen kalte azalarazten da, baina erantzukizuna, norena da ba? Ez badago egilerik, nori eskatu behar zaio erantzukizuna? Estatuari? Zeinek eskatzen dio Estatuari indarrez, koherentziaz, irmotasunez, maiztasun nahikoz erantzukizun hori? Nork eskatzen die Guardia Zibilari, Polizia Nazionalari, Fiskaltzari, Epaileei, Auzi-medikuei, isilik egon diren Egunkariei, intelektualei, gobernuei... haien erantzukizuna hartzeko? Nork exijitzen die aldiro, behin eta berriro barkamena eskatzeko, hildakoen, lesionatuen, torturatuen erantzukizun penalak argitzeko? Nork altxatzen du abotsa erakunde publikoek lehenetsun ez-zilegiak ezarri ezin diren kasuetan, hierarkia injustuak eraikitzen dituztenean? Horren guztiaren faltan indarkeria politikoen arteko asimetria, amildegia, ez da desagertzen. Eta desagertu ezean sinisgarritasuna galtzen da.

Estatuko indarkeria politikoa serio hartzeak ez du botorik ematen. Estatuko indarkeria politikoa serio hartzeak ez du ematen *realpolitik* denik. Baina etengabeko diskurtso etiko-moral absolutuen dugunean ETako biktimen kasuan, arrazoi osoz gainera kasu gehienetan, justizia ezin dela erlatibizatzea, zergatik bestean kasuetan bai? Hildako guztiak ez al dira berdinak? Estatuko biktimen kasuan baimenduta dago Justizia indibidualari uko egitea? Baimenduta dago egia zatika eta astiro ematea, lausotzea? Baimenduta dago bitarteko urriekin aritzea? Baimenduta dago, laburbildurik, parekideak ez diren estandar ahulekin aritzea?

Gaur Euskadiko 12/2016ko legearen aurrean estatuko biktima bezala aitortu izan ahal izateko eskari-epaia xitekoa da. Biktima gehienak ez dira hor izango. Zergatik ez ba? Autokritika egin dezagun... eta ondorioak atera. Ezta?

Hala erantzun ohi zaio euskaraz hutsigitu txiki batengatik barkamena eskatzen duenari. Batak «barkatu» esan eta besteak «ez da bekatu» erantzun. Zentzu berarekin erabili berri ditu hiru hitzok, itaieraz, Jorge Bergoglio Eliza Katoliko Erromakoaren buruak, beste zertxobait gehituta. «Non è un peccato grave», Paris-

JIRA
Angel Erro

ko artzapezpikuak dimisioa ematera eraman duten gertaeraz ari da, «i peccati della carne non sono i più gravi: haragizko bekatuak ez dira larrienak». Hitzokien denkusatu nahi izan du enpresako nagusiak Michel Aupetitek bere idazkariari egindako laztantxoak eta masajeak («piccole carezze e massaggi»). «Benetako bekatuak», jarraitu du aita santuak, «aingertasunarekin (sic) zerikusit handiagoa duten horiek dira: harrokeria, gorrotoa».

Pariskoaren artzapezpikuak idazkariarekin izandako gona afera alde batera utzita, berez oso argudiaketa arrisksua da hau, haragizko bekatuak Elizan adin txikiaren abusuarekin izan ohi duten lotura aintzat hartuta. Haragia ahula da, eta Eliza urteotan izan da ahulezia batzuekin «ulerkorregia». Esaterako, ikaragarria da aste honetara arte Vatikanoko Kode Kanonikoan pederastia delitu gisa sartu ez izana. «Ongi etorri XVIII. mendera», leitu diot sarean norbait.

Epaia

Edo ukatzailea edo tragatzailea zara. Ez daukazu beste aukerarik. Ez pentsa adjektiboak hain definitiboak direnik, gainera: egun horretan jausi zaren lekuaeren arabera, gauza bat edo bestea izan zaitezke. COVID-19aren kontra txertatua nagoela esaten badut, esate baterako, leku batzuetan izan daitekeen pertsonarik normalean naiz, baina beste batzuetan tragatzailea. Txertoekin egiten ari diren negoziotz berbetan hasten banaiz, leku batzuetan oraindik zentzuari eusten dion pertsona naiz, eta beste batzuetan ea ni ere ukatzailea naizen galdetzen didate. Gaixotzeari beldurrik ez diodala esaten badut, laster hitz egiten didate komunitateaz batzuek; eta beste-ek, galdetzen didate ea orduan zergatik ez dudana maskara kentzen.

BIRA
Onintza Enbeita

Ez nago izurrite garai lausootan hartu diren zenbait neurriekin ados, ez ditut ikusten. Ez daukat txertoarekin sartu didatenaren beldurrik. Eta bai, badakit nortzuek irabazi duten orain ere. Ez dezagun, baina, geure burua engainatu: alternatiboak direlakoan saltzen dizkiguten gauza askok ere jende bera aberasten dute. Saiatzen ez naiz dudana egin eta besteei hala egin dezaten uzten, baina badirudi garaiak ez duela inori bakea ematen uzten. Ni, behintzat, oso epaituta sentitzen naiz, eta nekatzen hasita nago.